

PANAGAYUS TI LAVA

Iti peggad iti bulkan ket kairaman ti panagayus ti lava, maiyangin nga partikulo ti dapo, cinder, sarming a gapu kadagiti magma, ken gas a gapu iti korosib nga inruar ti bulkan, panangkuti ti daga, ken panagbittak ti daga.

Dagiti Panagannad

- Agsagana nga umalis.
- Ammoen dagiti sistema ti patigmaan iti komunidadmo.
- AGSAGANA PARA KADAGITI DADDUMA PAY A MAINAIG KADAGITI DIDIGRA: gingined, napardas a panaglayos, landslide, panagayus ti pitak, ken tsunami.
- Agsagana ti plano ti panagalig ken kit ti panagbiag.
- Mangaramid iti plano para iti emerhensia a komunikasion.
- Damagen iti miembro ti familia wenna gayyem a saanmo a kadua ti balay tapno agserbi a kas “kontak ti familia”.
- Maaddaan ka ti goggles ket maibelleng a mask para iti kada miembro ti sangkabalayam.

PLANO ITI AKSION

- ✓ Agsagana nga umalis.
- ✓ Iserram dagiti amin a tawa ken ridaw.
- ✓ Isurotmo amin nga ayup ken alagam iti naserraan a pagtaengan no mabalin.
- ✓ Liklikan ti nababa a lugar nga addaan dagiti makapoisson a gas.
- ✓ No maadanon iti asideg ti karayan, agsiput para iti posible a panagayus ti pitak.
- ✓ Agusar ti goggles tapno protektaran dagiti mata.
- ✓ Agusar ti face mask, dust mask, wenna agiggem ti nabasa a bado nga asideg ti rupam tapno makatulong kaniam a makaanges.
- ✓ Liklikan dagiti lugar a pagayusan ti lava.

LANDSLIDE

Iti “landslide” ket mapaspasamak no iti pwersa ti gravity ket pababaenna ti daga, nalabit a kanayon nga agappu ti napigsa a tudo.

Dagiti Panagannad

- Liklikan iti lugar a kanayon nga ag-landslide.
- Ammoen iti daga ti lawlawmo.
- Obserbaram dagiti turturod ti lawlaw ti balaymo para kadagiti bittak wenna panaggaraw ti daga.
- Agmula tapno kasta ket mapatibker ti daga.
- Kitaen dagiti pagayusan iti danum ti bagyo iti daga ti lawlawmo.

PLANO ITI AKSION

- ✓ Agsukisok iti pasamak a geolohika ken hydrolohika iti lugarmo.
- ✓ Agsagana para iti panagalig.
- ✓ Umadayo kadagiti pader a sanguen iti turod.
- ✓ Umadayo kadagiti natumba a linya ti kuryente.
- ✓ Patayen iti gas, kuryente, ken danum, a mabalin a paggapuan iti mainayon a danyos.

PUOR TI KABAKIRAN

Amin nga isla ti Hawaii ket asideg kadagiti puor ti kabakiran, aglalo no kabayatan dagiti napabayag a gawat ken napigsa nga angin.

Dagiti Panagannad

- Nasayaat a panangibelleng kadagiti nabiit mapuuran a banbanag.
- Panangikkat dagiti tikag iti lawlaw ti balaymo.
- Kanayon a panangdalus ti atep ken kalasugan.
- Agusar iti saan a mapuuran a materiales no mangipat-patakder.
- Agimula ti saan a mapuuran a tanaw.
- Gumatang kadagiti fire extinguisher ken nakasagana a sidadaan.
- Mangikabil kadagiti makaamiris iti asuk iti amin a kuarto, ken padasen maminsan kada bulan.

PLANO ITI AKSION

- ✓ Tawagan ti 911 agpaman a makita iti puor ti kabakiran.
- ✓ No makakita ka iti agwar-waras a puor gapu ti mulmula, patayen a sigida babaen iti fire extinguisher no kabaalam a natalged nga aramiden.
- ✓ Agmula ti mula a madi sigud a mapuuran, a makatulong a maatipa ti panagwaras ti puor iti balaymo.
- ✓ Agsagana nga umalis.
- ✓ Agdengngeg kadagiti autoridad.

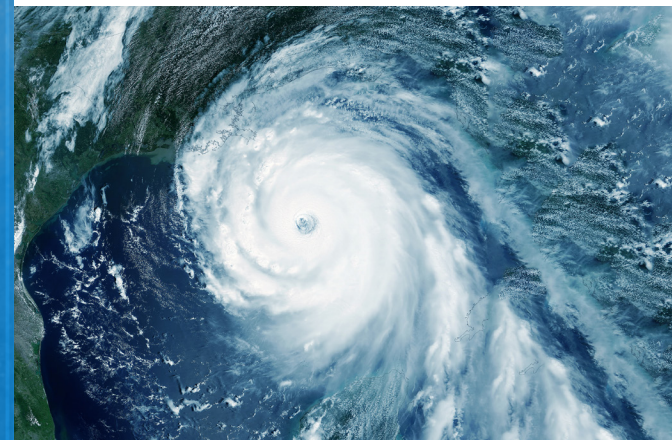
KINASAGANA KADAGITI NATURAL A HAZARD

Hawai'i Emergency Management Agency
ready.hawaii.gov

Funding is provided by the Federal Emergency Management Agency,
National Earthquake Hazards Reduction Program,
Individual State Earthquake Assistance Grant, EMF-2021-CA-00015.
Ilokano Translation 2022

BAGYO

Napigsa nga angin, napigsa a tudo, layos, makaperdi a dalluyon, ken inundation iti igid ti baybay.

Ammoen dagiti Termino

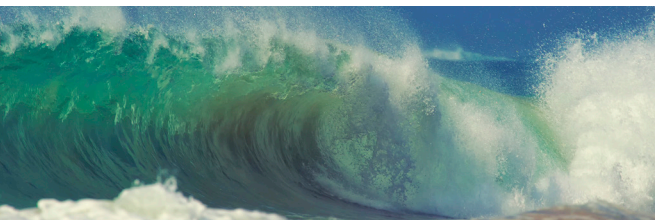
No iti “watch” ket naibaga, iti panagbagyo ket manamnama iti uneg ti 36 nga oras. Agtalinaed nga alerto. No iti “patigmaan” ket naibaga, iti panaglayos ket manamnama iti uneg ti 24 nga oras wenna nababbaba pay.

Dagiti Panagannad

- Kabayatan ti “watch,” agdingngeg iti radio/TV para kadagiti bilin.
- Pagtipunen dagiti emerhensia a suplay.
- Agisagana iti personal a plano ti panagalig.
- Pagtalinaeden a sidadaan dagiti numero ti telepono, mapa, ken dagiti dadduma pay nga importante a dokumento.
- Mangidulin ka iti surok a makmakan, baterya ken mainom a danum.
- Gumatang iti seguro para iti layos.
- Mangikabil iti klip ken shutter iti atep wenna naputeden a marine plywood para kadagiti taw-tawa.

PLANO ITI AKSION

- ✓ Ammoem no sadinno ti pangalaam ti tulong iti bagyo ken no naibilin nga umalis ka iti balaymo.
- ✓ Kabayatan iti patigmaan, serraam dagiti tawa.
- ✓ Isiguro dagiti banag a mabalin a maiyangin.
- ✓ Panawan dagiti lugar a mabalin a malayos.
- ✓ Kabayatan iti napigsa nga angin, agtalinaed ka iti uneg ti balay nga adayo kadagiti tawa. Pagtalinaedem a nakaserra dagiti tawa.
- ✓ Umadayo ka kadagiti pader ken ridridaw.

TSUNAMI

Iti serye ti nadawel a dalluyon ti baybay a makaapekto iti amin nga igid ti baybay ken mabalin a mapasamak nga addaan ti nabeddengan wenna awanan ti patigmaanna.

Ammoen dagiti Termino

Pakaammo: Saan nga lumublob iti danum.

Buyaen: Posible dagiti Tsunami; agsagana nga umakar iti kinatalged.

Patigmaan: Umalis a sigida kadagiti lugar nga asideg ti baybay.

Dagiti Panagannad

- Ammoen no ti balay, eskuelaan, wenna lugar a pagtar-tarabahoam ket adda iti inundation zone iti tsunami.*
- Gumatang ti seguro para iti layos.
- Mangaramid ti plano iti panagalis ken 14 nga aldaw a kit para iti emerhensia a suplay.
- Mangpili ti adayo iti baybay ken nangato a lokasion.

** Dagiti nababa a lugar nga asideg ti baybay, igid ti baybay, pagsangladan kadagiti bangka, ken karayan a kasilpu ti baybay ket isu dagitoy iti nalabit a matamaan no adda iti tsunami.*

PLANO ITI AKSION

- ✓ Umalis a maminpinsan no adda ka iti inundation zone ken no makangngeg ka iti opisial a patigmaan wenna makarikna ka kadagiti natural a sinyales iti tsunami (kas pangarigan, napigsa a panaggunon ti daga wenna saan a normal nga aktibidad ti baybay).
- ✓ Mapan ka iti nangat-ngato a daga wenna umakar ka iti maika-4 a datar ti kangatona wenna nangat-ngato pay a sementado wenna acero nga arubayan nga addaan iti 10 a datar wenna ad-adu pay.
- ✓ Saanmo nga ipagarup a ti maysa a dalluyon ket kayatna a saoen nga awan ti peggaden. Iti sumaruno a dalluyon ket mabalin a dakdakkal ngem iti immuna.
- ✓ Saan nga agtalinaed iti inundation area.
- ✓ Agsubli laeng ti balay kalpasan nga ibaga dagiti autoridad a natalged iti agsublin.

GINGINNE

Iti napigsa a panggaraw ti lubong nga awan ti patigmaanna.

Dagiti Panagannad

- Pagtalinaeden a sidadaan ti flashlight, sinelas, ken radyo.
- Ipadeg dagiti dadakkel a bookcase ken aparador a pagyanan ti file.
- Naimeng nga iserra dagiti tangke ti propane ken pagpapudutan ti danum.
- Naimeng nga iserra ken ipadeg dagiti appliance ken kompiuter iti pader.
- Agusar ti lisensiado a kontraktor tapno mangikabil kadagiti bracing para ti pundasion iti balaymo.
- Agusar ti lisensiado a kontraktor tapno mangikabil kadagiti maiyunnat a koneksion dagiti linia ti gas ken danum tapno maliklikan ti panagubo.
- Ipadeg dagiti surok iti ulo a bumbilya.

PLANO ITI AKSION

- ✓ AGDUMOG, AGKALLUB, ken AGTALINAED. Agdumog iti linong ti natibker a lamisaan. Kalluban iti ulo ken tingnged iti maysa nga ima. Agtalinaed it posision agingga a malpas iti panaggunon.
- ✓ Umadayo kadagiti arubayan, iti streetlight, ken dagiti waya ti kuryente.
- ✓ SAAN nga agdaras a mapan ti pagruaran. AGDUMOG, AGKALLUB, ken AGTALINAED.
- ✓ ITI UNEG DAGITI NANGANGATO NGA ARUBAYAN: Agtalinaed iti agpada a datar; saan ka nga agusar kadagiti elevator.
- ✓ SAAN KA NGA AGMANEHO. Agsardeng ka iti igid ti kalsada ken agtalinaed ka ti uneg ti lugan. Saanmo nga isardeng iti lugan iti baba ti rangtay, overpass, wenna iti linong ti linia iti kuryente.

EROSION

Dagiti asideg ti baybay nga erosion ket mapasasamak no iti baybay ket agkuti a pauneg, a kadawyan nga agappu iti winter wenna dalluyon a gapu iti aksion ti bagyo.

Dagiti Panagannad

- Agkonsulta kadagiti eksperto ken iti Estado ken/wenna ahensia ti county a makaammo iti asideg ti baybay nga erosion ken mabalin a makaikalikagum ti nakanatad nga aksion.
- Kedngan ti mabalin a panagakar ti pagnanaedan ken sabali pay nga istruktura nga umadayo iti baybay.

PLANO ITI AKSION

- ✓ Ammoen dagiti naan-anay, naisalumina ti lugar a panagikkat ti igid ti baybay ken nakanatad a panagladawan ti daga ken pannakasukog a kababalin.
- ✓ Panagsurot kadagiti kasapulan a maaramid para kadagiti arubayan ken dagiti alagaden ti panagusar iti daga; kitaen iti FEMA Coastal Construction Manual para kadagiti giya.
- ✓ Agdamag kadagiti saludsod ken mangala ti balakad a gapu kadagiti kusto nga autoridad.

TIKAG

Iti tikag ket maysa a paset ti panawen a pakakitaan ti saan a normal a gawat. Iti tikag ket makapababa iti ayus ti karayan ken makapababa pay ti kinabasa ti daga, a mabalin nga addaan ti epekto ti kinatao, lawlaw, ken ekonomiya. Iti tikag ket asideg a mainaig pay kadagiti gapu iti puor ti kabakiran.

Dagiti Panagannad

- Mangikabil iti umdas a suplay ti mainom a danum.
- Adalen nga agtipid iti panagusar ti danum.
- Agurnong ti danum ti nasapa wenna iti pangngaldaw no nalamlamiis.
- Danuman iti kada sumaruno nga aldaw.
- Dalusan dagiti namaga a tikag nga adda ti sanikuam tapno maliklikan iti panagrugi wenna panagwara dagiti puor ti kabakiran.

PLANO ITI AKSION

- ✓ Siguradoen a naiserra iti danum kalpasan a mausar. Makatipid iti agingga 3 a galon ti danum ti kada minuto.
- ✓ Mangikabil ti shower a makatipid ti panagusar ti danum wenna bassit ti panagubona. Makatipid iti agingga 75% iti kada panagdigos.
- ✓ Urayem agingga mapunnom sakbay nga usaren ti washing machine wenna dishwasher. Makatipid iti agingga 33 a galon.
- ✓ Kitaen dagiti agtid-tidted kadagiti tubom. Iti adda tidtedna a tubo ket makanayon iti \$30 iti binulan a babayadam iti danum.

LAYOS

Napardas a panaglasos iti karkayaran, tanap, ken sabali pay a lugar a kanayon a malaylayos.

Ammoen dagiti Termino

No iti “watch” ket naibagan, iti panaglayos ket posible. Agtalinaed nga alerto. No iti “patigmaan” ket naibaga, iti panaglayos ket dandani wenna agdama a mapasasamaken.

Dagiti Panagannad

- Ammoen no sika ket agtaltalinaed ti zone a mabalin a malayos.
- Gumatang iti seguro para iti layos.
- Ipadegmo iti tangke ti danumyo tapno maliklikan iti dunor iti sanikuam wenna personal a dunor.
- Pagtalinaidem a nadalus dagiti pagayusan iti danum.
- Agsipot ka para kadagiti mabalin a saan a natalged a lugar nga adda iti baba dagiti dam ken reserba ti danum.
- Agdingngeg para kadagiti pakaammo ti panagalais.

PLANO ITI AKSION

- ✓ Umadayo iti danum ti layos; saanmo a padasen nga aglangoy, magna, wenna agmaneho iti layos.
- ✓ Liklikan dagiti natumba a linia ti kuryente.
- ✓ Saan ka nga uminom iti danum a gapu ti gripo (mabalin daytoy a kontamindo).
- ✓ Ikabil dagiti importante a sanikua iti nangat-ngato a datar.
- ✓ No sika ket nakulong iti napardas a ngumato ti danum iti aglawlawmo, umalis ka iti luganmo ken umuli iti nangat-ngato a lugar.